

Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 1 juni 1943 kl. 4 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion angående beredande av representation i riksdagen åt de stora ekonomiska närings- och fackorganisationerna.

Uti en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 148, av herr *Sundberg* hemställes, »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande åtgärder för att åt de stora ekonomiska närings- och fackorganisationerna tillförsäkra erforderlig representation i riksdagen».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Under de senaste årtiondena har i vissa länder och inom vissa politiska läger framträtt en strävan mot en s. k. korporativ organisation av samhället och staten. Tanken är icke ny, men den fick förnyad aktualitet efter förra världskriget. Den tyska riksförfattningens riksekonimiråd, som hade att företräda näringslivets intressen, blev förebilden för liknande institutioner i andra länder. Även om detta råd i praktiken icke kom att spela den roll, som var tänkt, har dock dess inrättande sitt intresse som ett försök att förläna näringslivets expertis ett speciellt inflytande inom det demokratiska systemet.

Under trycket av den ekonomiska krisen under 1920-talets senare hälft uppstod flerstädes missnöje med det gällande parlamentariskt-demokratiska systemet, som ansågs oförmöget att bemästra de då rådande svåra ekonomiska och sociala förhållandena. Tendensen mot ett diktatoriskt statsskick blev allt starkare märkbar, och den korporativa idén blev i diktaturens hand ett verkamt vapen mot den fritt formade folkviljans anspråk på medverkan vid avgörandet av statens angelägenheter, i det att staten i sin tjänst tog mer eller mindre tvångsvis bildade korporationer och på dem byggde upp representationen.

Även i de stater, som hållit sig utanför de diktatoriska strömningarna, har kritik av den parlamentariska demokratin framkommit. Ett visst mått av »korporativism» har ofta rekommenderats som botemedel mot dess förmenta svagheter. Problemet om det parlamentariska systemets anpassning efter utvecklingen har dryftats, särskilt möjligheterna av att inom demokratiens ram tillgodose näringslivets berättigade anspråk på inflytande inom lagstiftningen. Även i de nordiska länderna ha planer i detta hänseende varit föremål för övervägande.

I Sverige har tanken på en intresserepresentation främst aktualiserats i samband med förstakammarfrågan. Borttagandet av den graderade röstskalan

vid valen till de kommunala korporationer, som utsågo första kammarens ledamöter, ansågs skola komma att försvaga karaktärsskillnaden mellan kamrarna. För att rädda första kammarens egenart och konstitutionella ställning ifrågasattes därför att bygga den på ny grund. Sålunda väcktes vid 1918 års lagtima riksdag i andra kammaren en motion (nr 403) av herr Hildebrand, vari föreslogs att folket för valen till första kammaren skulle indelas i fem klasser: bildnings- och allmäntjänstklassen, jordbrukarklassen, jordbruksarbetarklassen, borgarklassen samt industri- och samfärdselarbetarklassen. Av första kammarens 150 medlemmar skulle 10 vart åttonde år utses av kammaren själv, varigenom denna skulle få tillfälle att sätta in framstående personer, som av en eller annan anledning icke blivit valda. Vid fördelningen av de återstående 140 platserna skulle ej en klass' storlek vara avgörande för dess representantantal utan klassens betydelse för landets andliga och materiella kultur. Motionären avvisade samtidigt tanken på korporationsval, emedan de enligt hans förmenande vore omöjliga i Sverige. Här finnes nämligen ej ett sådant nät av korporationer, att de täckte de förefintliga klasserna, och de som existerade, vore ej så auktoritativa att de av klasserna erkändes som deras representanter. Därtill komme att korporationerna, som till stor del bestode av icke klassbundna medlemmar, först måste omorganiseras, innan åt dem kunde anförtros uppgiften att förrätta val å vissa klassers vägnar.

Denna motion upptogs av konstitutionsutskottet till behandling i samband med propositionen om allmän rösträtt vid de kommunala valen. Utskottet (utl. nr 18) förklarade sig icke kunna erkänna det berättigade i motionärens uppfattning, att Kungl. Maj:ts förslag genom sina konsekvenser i avseende på första kammarens sammansättning skulle borttaga den väsentliga karaktärsskillnaden mellan kamrarna och därigenom rubba det bestående tvåkammerssystemets grundvalar. Första kammaren borde väl kunna göra sig gällande såsom en representation för en mera stadigvarande folkmening i motsats till den mera växlande, som funne uttryck i andra kammaren. Men denna karaktärsskillnad borde icke åstadkommas på ett sådant sätt, att första kammaren bleve en representation företrädesvis för andra folkelement än de, som vore representerade i andra kammaren. Motionen funne utskottet stridande mot de principer, som borde vara ledande för en lösning av förstakammarfrågan, då den vore ägnad att inom första kammaren tillförsäkra ett övervägande inflytande åt vissa samhällsklasser. Klassprincipen såsom grundval för folkrepresentationen vore enligt utskottets mening fullständigt oförenlig med den moderna tidens samhällsuppfattning och kunde därför omöjligen läggas till grund för första kammarens sammansättning. Utskottet avstyrkte därför motionen, vilken också avslogs av kamrarna.

Den föreliggande motionens syfte är att bereda de stora ekonomiska fack- och näringsorganisationerna representation i riksdagen. Ett införande av en sådan intresserepresentation skulle emellertid medföra stora praktiska svårigheter. Sålunda är det knappast möjligt att åstadkomma en objektivt sett riktig avvägning mellan det antal mandat, som borde tillkomma de olika

organisationerna för att representationen skulle komma att återspegla deras reella inflytande och betydelse för samhällslivet. Ett annat i samband härmed stående viktigt och svårlöst problem hänför sig till frågan om företagande av jämkningar i den mandatfördelning, som en gång gjorts. Den svenska ständsriksdagen utgör ett exempel på faran av och svagheten i en intresse-representation, vilken grundas på en i ett visst ögonblick förefintlig samhällsstruktur och icke ombygges så, att den ger rum för nya viktiga samhällsgrupper som växa fram. Utskottet vill ytterligare framhålla, att om det anses erforderligt att i riksdagen bereda särskild plats för sakkunskapen på det ekonomiska livets område, det torde vara nödvändigt att i lika mån beakta önskvärdheten av att tillföra riksdagsarbetet sakkunskap från andra områden av samhällslivet. Utskottet kan redan på dessa grunder icke tillstyrka det föreliggande förslaget.

Därtill kommer att önskemålet om sakkunskapens såväl som de ekonomiska intressenas inflytande på riksdagsarbetet i Sverige sedan gammalt är tillgodosett på ett mera effektivt sätt än vad som skulle kunna ske genom införande av en sådan representation som den i motionen föreslagna. I § 10 regeringsformen stadgas nämligen, att innan ärendena hos konungen i statsrådet föredragas, skola de, genom nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk, av den föredragande beredas. Denna bestämmelse avser egentligen, som av formuleringen framgår, endast remiss till statliga myndigheter, men har i praxis utvidgats till att omfatta även halvstatliga och kommunala myndigheter samt enskilda organisationer. Därigenom kan åstadkommas en allsidig och sakkunnig prövning, innan beslut i ärenden av större räckvidd fattas av statsmakterna.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 1 juni 1943.

På konstitutionsutskottets vägnar:

JONES ERIK ANDERSSON.

Närvarande: herrar *Andérsson* i Ovanmyra, *Holmström*, *Källman*, *Per Andersson*, *Herlitz**, *John Gustavson*, *Anders Andersson*, *Elmgren*, *Albertsson*, *John Sandberg*, fru *Sjöström-Bengtsson**, herrar *Lindmark**, *Nilsson* i Göteborg, *Thorell**, *Hällgren**, *Fält*, *Norén**, *Hoppe* och *Gustafsson* i Bogla*.

* Ej närvarande vid justeringen.